

CONSTITUTIA 1/1991 (fragment)**Dreptul la viata si la integritatea fizica si psihica**

(1) Dreptul la viata, precum si dreptul la integritate fizica si psihica ale persoanei sint garantate.

(2) Nimeni nu poate fi supus torturii si nici unui fel de pedeapsa sau de tratament inuman ori degradant.

(3) Pedeapsa cu moartea este interzisa.

Articolul 23

Libertatea individuala

(1) Libertatea individuala si siguranta persoanei sint inviolabile.

(2) Perchezitionarea, retinerea sau arestarea unei persoane sint permise numai in cazurile si cu procedura prevazute de lege.

(3) Retinerea nu poate depasi 24 de ore.

(4) Arestarea se face in temeiul unui mandat emis de magistrat, pentru o durata de cel mult 30 de zile. Asupra legalitatii mandatului, arestatul se poate plinge judecatorului, care este obligat sa se pronunte prin hotarire motivata. Prelungirea arestarii se aproba numai de instanta de judecata.

(5) Celui retinut sau arestat i se aduc de indata la cunostinta, in limba pe care o intelege, motivele retinerii sau ale arestarii, iar invinuirea, in cel mai scurt termen; invinuirea se aduce la cunostinta numai in prezenta unui avocat, ales sau numit din oficiu.

(6) Eliberarea celui retinut sau arestat este obligatorie, daca motivele acestor masuri au disparut.

(7) Persoana arestata preventiv are dreptul sa ceara punerea sa in libertate provizorie, sub control judiciar sau pe cautiune.

(8) Pina la raminerea definitiva a hotaririi judecatoresti de condamnare, persoana este considerata nevinovata.

(9) Nici o pedeapsa nu poate fi stabilita sau aplicata decit in conditiile si in temeiul legii.

Articolul 24

Dreptul la aparare

(1) Dreptul la aparare este garantat.

(2) In tot cursul procesului, partile au dreptul sa fie asistate de un avocat, ales sau numit din oficiu.

Articolul 25

Libera circulatie

(1) Dreptul la libera circulatie, in tara si in strainatate, este garantat. Legea stabileste conditiile exercitarii acestui drept.

(2) Fiecarui cetatean ii este asigurat dreptul de a-si stabili domiciliul sau resedinta in orice localitate din tara, de a emigra, precum si de a reveni in tara.

Articolul 26

Viata intima, familiala si privata

(1) Autoritatile publice respecta si ocrotesc viata intima, familiala si privata.

(2) Persoana fizica are dreptul sa dispuna de ea insasi, daca nu incalca drepturile si libertatile altora, ordinea publica sau bunele moravuri.

Articolul 27

Inviolabilitatea domiciliului

(1) Domiciliul si resedinta sint inviolabile. Nimeni nu poate patrunde sau ramine in domiciliul ori in resedinta unei persoane fara invoirea acesteia.

(2) De la prevederile alineatului (1) se poate deroga prin lege în următoarele situații:

- a) pentru executarea unui mandat de arestare sau a unei hotărâri judecătorești;
- b) pentru înlăturarea unei primejdii privind viața, integritatea fizică sau bunurile unei persoane;
- c) pentru apărarea siguranței naționale sau a ordinii publice;
- d) pentru prevenirea răspândirii unei epidemii.

(3) Perchezițiile pot fi ordonate exclusiv de magistrat și pot fi efectuate numai în formele prevăzute de lege.

(4) Perchezițiile în timpul nopții sunt interzise, afara de cazul delictului flagrant.

Articolul 28

Secretul corespondenței

Secretul scrisorilor, al telegramelor, al altor trimiteri postale, al convorbirilor telefonice și al celorlalte mijloace legale de comunicare este inviolabil.

Articolul 29

Libertatea conștiinței

(1) Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrins să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă, contrare convingerilor sale.

(2) Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

(3) Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

(4) În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbitare religioasă.

(5) Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azil și în orfelinăte.

(6) Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.

Articolul 30

Libertatea de exprimare

(1) Libertatea de exprimare a gândurilor, a opiniilor sau a credințelor și libertatea creațiilor de orice fel, prin viu grai, prin scris, prin imagini, prin sunete sau prin alte mijloace de comunicare în public, sunt inviolabile.

(2) Cenzura de orice fel este interzisă.

(3) Libertatea presei implică și libertatea de a înființa publicații.

(4) Nici o publicație nu poate fi suprimată.

(5) Legea poate impune mijloacelor de comunicare în masă obligația de a face publică sursa finanțării.

(6) Libertatea de exprimare nu poate prejudicia demnitatea, onoarea, viața particulară a persoanei și nici dreptul la propria imagine.

(7) Sunt interzise de lege defaimarea țării și a națiunii, indemnul la război de agresiune, la ură națională, rasială, de clasă sau religioasă, incitarea la discriminare, la separatism teritorial sau la violență publică, precum și manifestările obscene, contrare bunelor moravuri.

(8) Răspunderea civilă pentru informația sau pentru creația adusă la cunoștință publică revine editorului sau realizatorului, autorului, organizatorului manifestării artistice, proprietarului mijlocului de multiplicare, al postului de radio sau de televiziune, în condițiile legii. Delictele de presă se stabilesc prin lege.

Articolul 31

Dreptul la informatie

(1) Dreptul persoanei de a avea acces la orice informatie de interes public nu poate fi ingradit.

(2) Autoritatile publice, potrivit competentelor ce le revin, sînt obligate sa asigure informarea corecta a cetatenilor asupra treburilor publice si asupra problemelor de interes personal.

(3) Dreptul la informatie nu trebuie sa prejudicieze masurile de protectie a tinerilor sau siguranta nationala.

(4) Mijloacele de informare in masa, publice si private, sînt obligate sa asigure informarea corecta a opiniei publice.

(5) Serviciile publice de radio si de televiziune sînt autonome. Ele trebuie sa garanteze grupurilor sociale si politice importante exercitarea dreptului la antena. Organizarea acestor servicii si controlul parlamentar asupra activitatii lor se reglementeaza prin lege organica.

Articolul 32

Dreptul la invatatura

(1) Dreptul la invatatura este asigurat prin invatamintul general obligatoriu, prin invatamintul liceal si prin cel profesional, prin invatamintul superior, precum si prin alte forme de instructie si de perfectionare.

(2) Invatamintul de toate gradele se desfasoara in limba romana. In conditiile legii, invatamintul se poate desfasura si intr-o limba de circulatie internationala.

(3) Dreptul persoanelor apartinand minoritatilor nationale de a invata limba lor materna si dreptul de a putea fi instruite in aceasta limba sînt garantate; modalitatile de exercitare a acestor drepturi se stabilesc prin lege.

(4) Invatamintul de stat este gratuit, potrivit legii.

(5) Institutiile de invatamint, inclusiv cele particulare, se infiinteaza si isi desfasoara activitatea in conditiile legii.

(6) Autonomia universitara este garantata.

(7) Statul asigura libertatea invatamintului religios, potrivit cerintelor specifice fiecarui cult. In scolile de stat, invatamintul religios este organizat si garantat prin lege.

Articolul 33

Dreptul la ocrotirea sanatatii

(1) Dreptul la ocrotirea sanatatii este garantat.

(2) Statul este obligat sa ia masuri pentru asigurarea igienei si a sanatatii publice.

(3) Organizarea asistentei medicale si a sistemului de asigurari sociale pentru boala, accidente, maternitate si recuperare, controlul exercitarii profesiilor medicale si a activitatilor paramedicale, precum si alte masuri de protectie a sanatatii fizice si mentale a persoanei se stabilesc potrivit legii.

Articolul 34

Dreptul de vot

(1) Cetatenii au drept de vot de la virsta de 18 ani, impliniti pina in ziua alegerilor inclusiv.

(2) Nu au drept de vot debilizii sau alienatii mintal, pusi sub interdictie, si nici persoanele condamnate, prin hotarire judecatoreasca definitiva, la pierderea drepturilor electorale.

Articolul 35

Dreptul de a fi ales

(1) Au dreptul de a fi ales cetatenii cu drept de vot care indeplinesc conditiile prevazute in articolul 16 alineatul (3), daca nu le este interzisa asocierea in partide politice, potrivit articolului 37 alineatul (3).

(2) Candidatii trebuie sa fi implinit, pina in ziua alegerilor inclusiv, virsta de cel putin 23 de ani, pentru a fi alesi in Camera Deputatilor sau in organele locale, si virsta de cel putin 35 de ani, pentru a fi alesi in Senat sau in functia de Presedinte al Romaniei.

Articolul 36

Libertatea intrunirilor

Mitingurile, demonstratiile, procesiunile sau orice alte intruniri sint libere si se pot organiza si desfasura numai in mod pasnic, fara nici un fel de arme.

Articolul 37

Dreptul de asociere

(1) Cetatenii se pot asocia liber in partide politice, in syndicate si in alte forme de asociere.

(2) Partidele sau organizatiile care, prin scopurile ori prin activitatea lor, militeaza impotriva pluralismului politic, a principiilor statului de drept ori a suveranitatii, a integritatii sau a independentei Romaniei sint neconstitutionale.

(3) Nu pot face parte din partide politice judecatorii Curtii Constitutionale, avocatii poporului, magistratii, membrii activi ai armatei, politistii si alte categorii de functionari publici stabilite prin lege organica.

(4) Asociatiile cu caracter secret sint interzise.

Articolul 38

Munca si protectia sociala a muncii

(1) Dreptul la munca nu poate fi ingradit. Alegerea profesiei si alegerea locului de munca sint libere.

(2) Salariatii au dreptul la protectia sociala a muncii. Masurile de protectie privesc securitatea si igiena muncii, regimul de munca al femeilor si al tinerilor, instituirea unui salariu minim pe economie, repaosul saptaminal, concediul de odihna platit, prestarea muncii in conditii grele, precum si alte situatii specifice.

(3) Durata normala a zilei de lucru este, in medie, de cel mult 8 ore.

(4) La munca egala, femeile au salariu egal cu barbatii.

(5) Dreptul la negocieri colective in materie de munca si caracterul obligatoriu al conventiilor colective sint garantate.

Articolul 39

Interzicerea muncii fortate

(1) Munca fortata este interzisa.

(2) Nu constituie munca fortata:

a) serviciul cu caracter militar sau activitatile desfasurate in locul acestuia de cei care, potrivit legii, nu presteaza serviciul militar obligatoriu din motive religioase;

b) munca unei persoane condamnate, prestata in conditii normale, in perioada de detentie sau de libertate conditionata;

c) prestatiile impuse in situatia creata de calamitati ori de alt pericol, precum si cele care fac parte din obligatiile civile normale stabilite de lege.

Articolul 40

Dreptul la greva

(1) Salariatii au dreptul la greva pentru apararea intereselor profesionale, economice si sociale.

(2) Legea stabileste conditiile si limitele exercitarii acestui drept, precum si garantiile necesare asigurarii serviciilor esentiale pentru societate.

Articolul 41

Protectia proprietatii private

(1) Dreptul de proprietate, precum si creantele asupra statului, sint garantate. Continutul si limitele acestor drepturi sint stabilite de lege.

(2) Proprietatea privata este ocrotita in mod egal de lege, indiferent de titular. Cetatenii straini si apatrizii nu pot dobindi dreptul de proprietate asupra terenurilor.

(3) Nimeni nu poate fi expropriat decit pentru o cauza de utilitate publica, stabilita potrivit legii, cu dreapta si prealabila despagubire.

(4) Pentru lucrari de interes general, autoritatea publica poate folosi subsolul oricarei proprietati imobiliare, cu obligatia de a despagubi proprietarul pentru daunele aduse solului, plantatiilor sau constructiilor, precum si pentru alte daune imputabile autoritatii.

(5) Despagubirile prevazute in alineatele (3) si (4) se stabilesc de comun acord cu proprietarul sau, in caz de divergenta, prin justitie.

(6) Dreptul de proprietate obliga la respectarea sarcinilor privind protectia mediului si asigurarea bunei vecinatati, precum si la respectarea celorlalte sarcini care, potrivit legii sau obiceiului, revin proprietarului.

(7) Avera dobindita licit nu poate fi confiscata. Caracterul licit al dobinderii se prezuma.

(8) Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infractiuni ori contraventii pot fi confiscate numai in conditiile legii.

Articolul 42

Dreptul la mostenire

Dreptul la mostenire este garantat.

Articolul 43

Nivelul de trai

(1) Statul este obligat sa ia masuri de dezvoltare economica si de protectie sociala, de natura sa asigure cetatenilor un nivel de trai decent.

(2) Cetatenii au dreptul la pensie, la concediu de maternitate platit, la asistenta medicala in unitatile sanitare de stat, la ajutor de somaj si la alte forme de asistenta sociala prevazute de lege.

Articolul 44

Familia

(1) Familia se intemeiaza pe casatoria liber consimtita intre sotii, pe egalitatea acestora si pe dreptul si indatorirea parintilor de a asigura cresterea, educatia si instruirea copiilor.

(2) Conditii de incheiere, de desfacere si de nulitate a casatoriei se stabilesc prin lege. Casatoria religioasa poate fi celebrata numai dupa casatoria civila.

(3) Copiii din afara casatoriei sint egali in fata legii cu cei din casatorie.

Articolul 45

Protectia copiilor si a tinerilor

(1) Copiii si tinerii se bucura de un regim special de protectie si de asistenta in realizarea drepturilor lor.

(2) Statul acorda alocatii de stat pentru copii si ajutoare pentru ingrijirea copilului bolnav ori handicapat. Alte forme de protectie sociala a copiilor si a tinerilor se stabilesc prin lege.

(3) Exploatarea minorilor, folosirea lor in activitati care le-ar dauna sanatatii, moralitatii sau care le-ar pune in primejdie viata ori dezvoltarea normala sint interzise.

(4) Minorii sub virsta de 15 ani nu pot fi angajati ca salariati.

(5) Autoritatile publice au obligatia sa contribuie la asigurarea conditiilor

pentru participarea libera a tinerilor la viata politica, sociala, economica, culturala si sportiva a tarii.

Articolul 46

Protectia persoanelor handicapate

Persoanele handicapate se bucura de protectie speciala. Statul asigura realizarea unei politici nationale de prevenire, de tratament, de readaptare, de invatamint, de instruire si de integrare sociala a handicapatilor, respectind drepturile si indatoririle ce revin parintilor si tutorilor.

Articolul 47

Dreptul de petitionare

(1) Cetatenii au dreptul sa se adreseze autoritatilor publice prin petitii formulate numai in numele semnatarilor.

(2) Organizatiile legal constituite au dreptul sa adreseze petitii exclusiv in numele colectivelor pe care le reprezinta.

(3) Exercitarea dreptului de petitionare este scutita de taxa.

(4) Autoritatile publice au obligatia sa raspunda la petitii in termenele si in conditiile stabilite potrivit legii.

Articolul 48

Dreptul persoanei vatamate de o autoritate publica

(1) Persoana vatamata intr-un drept al sau de o autoritate publica, printr-un act administrativ sau prin nesolutionarea in termenul legal a unei cereri, este indreptatita sa obtina recunoasterea dreptului pretins, anulara actului si repararea pagubei.

(2) Conditiiile si limitele exercitarii acestui drept se stabilesc prin lege organica.

(3) Statul raspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile judiciare savirsite in procesele penale.

Articolul 49

Restrangeria exercitiului unor drepturi sau al unor libertati

(1) Exercitiul unor drepturi sau al unor libertati poate fi restrins numai prin lege si numai daca se impune, dupa caz, pentru: apararea sigurantei nationale, a ordinii, a sanatatii ori a moralei publice, a drepturilor si a libertatilor cetatenilor; desfasurarea instructiei penale; prevenirea consecintelor unei calamitati naturale ori ale unui sinistru deosebit de grav.

(2) Restrangeria trebuie sa fie proportionala cu situatia care a determinat-o si nu poate atinge existenta dreptului sau a libertatii.

Capitolul III Indatoririle fundamentale

Articolul 50

Fidelitatea fata de tara

(1) Fidelitatea fata de tara este sacra.

(2) Cetatenii carora le sint incredintate functii publice, precum si militarii, raspund de indeplinirea cu credinta a obligatiilor ce le revin si, in acest scop, vor depune juramintul cerut de lege.

Articolul 51

Respectarea Constitutiei si a legilor

Respectarea Constitutiei, a suprematiei sale si a legilor este obligatorie.
Articolul 52

Apararea tarii

- (1) Cetatenii au dreptul si obligatia sa apere Romania.
- (2) Serviciul militar este obligatoriu pentru barbatii, cetateni romani, care au implinit virsta de 20 de ani, cu exceptia cazurilor prevazute de lege.
- (3) Pentru pregatirea in cadrul serviciului militar activ, cetatenii pot fi incorporati pina la virsta de 35 de ani.

Articolul 53

Contributii financiare

- (1) Cetatenii au obligatia sa contribuie, prin impozite si prin taxe, la cheltuielile publice.
- (2) Sistemul legal de impuneri trebuie sa asigure asezarea justa a sarcinilor fiscale.
- (3) Orice alte prestatii sint interzise, in afara celor stabilite prin lege, in situatii exceptionale.

Articolul 54

Exercitarea drepturilor si a libertatilor

Cetatenii romani, cetatenii straini si apatrizii trebuie sa-si exercite drepturile si libertatile constitutionale cu buna-credinta, fara sa incalce drepturile si libertatile celorlalti.

